

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Ваня Атанасова Бойчева (Бирданова), д.м.

Ръководител Катедра „Хигиена, медицинска екология, професионални заболявания и медицина на бедствените ситуации”

Факултет „Обществено здраве”, Медицински университет-Плевен

Относно публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“, Област на висше образование: 7. “Здравеопазване и спорт“, професионално направление 7.1. „Медицина“ по научната специалност „Хранене и диететика“ с шифър 03.01.56

Тема на дисертационния труд: „*ТЕНДЕНЦИИ В НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО ПРИ ДЕЦА НА 7-ГОДИШНА ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ И РИСКОВИ ФАКТОРИ, СВЪРЗАНИ С ХРАНЕНОТО*“

Редовен докторант: д-р Екатерина Найденова Чикова-Ишченер, асистент в Отдел „Храни и хранене“, Дирекция „Обществено здраве и здравен риск“, Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Научен ръководител: проф. д-р Веселка Лалева Дулева, д.м.

1.Общо представяне на процедурата

Със Заповед № РД-95-/28.02.2024 г. на Директора на НЦОЗА съм избрана за външен член на Научно жури, а на първото заседание на Научното жури (Протокол 1/07.03.2024 г.) за рецензент на настоящия дисертационния труд.

Докторантът е представил всички необходими документи и материали по процедурата за придобиване на научна и образователна степен „Доктор“ съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за развитие на академичния състав на Национален център по обществено здраве и анализи.

2. Биографични данни и професионално развитие на кандидата

Д-р Екатерина Найденова Чикова-Ишченер е родена на 15.09.1978 г. в гр. София. Завършва средно образование с отличен успех в Първа английска езикова гимназия през 1997 г. Д-р Чикова е възпитаник на Медицински университет-София, където се дипломира като лекар с отличен успех през 2005 г., а от 2014 г. придобива

специалност по „Хранене и диететика“. Професионалната кариера на кандидатката започва през 2004 г. във фармацевтична фирма Merck Sharp & Dohme Bulgaria като асистент на медицински мениджър. От 2011 г. до момента е асистент в Отдел „Храни и хранене“ към Дирекция „Обществено здраве и здравен риск“ на Националния център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА). Натрупва професионалния си опит в областта на храненето и общественото здраве чрез участие в национални проучвания на храненето и хранителния статус на населението в България, международни проекти в областта на храненето, работни експертни групи в страната и Европейската комисия, обучения и инициативи, свързани с хранителната политика и общественото здраве, организирани от Световната здравна организация.

Д-р Екатерина Чикова-Ишченер е член е на Българското дружество по хранене и диететика и на Българската асоциация за изучаване на затлъстяването и съпътстващите го заболявания „Акад. Ташо Ташев“ (БАСОРД). Владее свободно английски език, ползва руски език. Съавтор е в 16 научни публикации, от които 4 са по темата на дисертацията.

3. Актуалност на дисертационния труд

Настоящият дисертационен труд е актуален, новаторски по своята същност и се отличава с висока приложна стойност. Темата на дисертационния труд е посветена на затлъстяването през детска възраст. Епидемиологията на детското затлъстяване в световен мащаб показва по-бърз и стабилен темп на разпространение в сравнение с възрастната популация. Ето защо Световната здравна организация определя решаването на проблема с епидемията от детското затлъстяване като едно от сериозните предизвикателства пред съвременното обществено здравеопазване. Най-ефективният научно-издържан подход за справяне със затлъстяването е профилактиката. В България храненето на децата и подрастващите е приоритет, представен и заложен в Националната здравна стратегия. В медицинските бази данни до момента обаче липсват проучвания, които задълбочено и систематизирано да очертават тенденциите в наднорменото тегло и затлъстяването при различните възрастови групи български ученици и динамиката във влиянието на рисковите фактори, както и ефективността от прилагането на разработения пакет национални политики и дейности за подобряване на училищната среда, храненето и здравното образование на подрастващите.

4. Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е представен на 158 стандартни страници и притежава качествата на напълно завършен научен продукт. Дисертацията е структурирана, както следва: въведение – 2 стр.; литературен обзор – 35 стр.; цел и задачи – 1 стр.; дизайн на проучването, контингент и методи – 10 стр.; резултати и обсъждане – 47 стр.; изведени изводи, препоръки и приноси – 7 стр.; публикации и научни прояви във връзка с дисертационния труд – 4 стр.; библиография – 17 стр.; приложения - 35 стр. Дисертационният труд е онагледен с 33 таблици, 8 фигури, които спомагат за поточното и прецизно представяне на получените резултати. Към дисертацията има 2 приложения (1 приложение – от три вида анкетни карти, 2 приложение – 28 таблици на допълнителни резултати, разглеждани в основния текст). Библиографската справка включва 195 литературни източника, от които 162 на латиница и 33 на кирилица, като 61 % от общия брой прегледани статии и нормативни документи са публикувани през последните пет години. Структурата на дисертационния труд е правилно изградена, отделните раздели са добре балансирани и логично свързани помежду си. Стилът на изложението е ясен, разбираем и аналитичен. Отличната информираност на докторантката по проблема, свързан с дисертацията, е видна от обзора на дисертационния труд, който включва всички аспекти на зададената тема и анализира научна информация в областта на актуалните аспекти на тенденцията за нарастване на наднорменото тегло и затлъстяването в детска възраст, провежданата в България хранителната политика за осигуряване на здравословно хранене в детска възраст и значението на системата за мониторинг на затлъстяването при първокласници.

Целта на дисертацията е ясно формулирана: да се извърши оценка на тенденциите в наднорменото тегло при деца на 7-годишна възраст в България в периода 2008-2023 г. и рисковите фактори, свързани с храненето. Поставените 5 конкретни задачи са ясни и напълно достатъчни за постигане на целта на научния труд. Проучването е срезово, извършено на пет етапа и обхваща периода от 2008 г. до 2023 г., включително. Използван е богат набор от методи: метод за оценка на хранителния статус чрез извършване на стандартизирани антропометрични измервания и оценка на антропометрични индекси, анкетен метод, метод за оценка на честота на хранителна консумация (Food Frequency Questionnaire Method), метод за изчисляване и оценка на индекс на рисково за здравето поведение на децата и статистически методи.

Извършен е анализ на тенденциите в наднорменото тегло и свързаните с храненето рискови фактори на базата на проведените по единна методология пет

срезови проучвания върху национално представителна извадка от общо 15 347 първокласника на 7-годишна възраст в периода 2008-2023 г. Получени и анализирани са резултати за наблюдаваните тенденции в наднорменото тегло, затлъстяването и тежкостепенното затлъстяване на първокласниците; направена е оценка на влиянието на степента на урбанизация, социално-икономическия, здравен и хранителен статус на семействата върху разпространението на наднормено тегло и затлъстяване при децата; анализирани са тенденциите в честотата на хранителна консумация на първокласниците по отношение на ключови за справяне с епидемията от детско затлъстяване групи храни и напитки като пресни плодове и зеленчуци, безалкохолни напитки с добавена захар, солени и сладки снаскове; проследена е промяната в училищната среда в разглеждания период; оценено е рисковото за здравето поведение на децата и връзката му с хранителния статус на учениците. Направените 12 извода логично следват и напълно съответстват на целта и задачите на дисертационния труд. Резултатите и анализите от дисертационния труд позволяват да бъдат направени препоръки към Министерство на здравеопазването, Министерството на образованието и науката, Министерството на земеделието и храните, и Браншовите организации на производителите на храни и напитки.

4. Приноси на дисертационния труд

Приносите на дисертацията са добре формулирани и са резултат от проучването. Докторант д-р Екатерина Чикова-Ишченер аргументира 5 приноса с научно-теоретичен характер и 5 приноса с научно-приложен характер, които напълно приемам.

Адаптирането и прилагането в България на „Европейска система на СЗО за наблюдение на затлъстяването при деца на възраст от 6 до 9 години“ и използването на критериите на СЗО за оценка на хранителния статус на децата, което позволява стандартизирана оценка и съпоставяне с резултати от други европейски проучвания сред изследваната популация, е международен научно-приложен принос с потвърдителен характер.

Особено ценни са научно-теоретичните приноси, които са оригинални и имат значима национална стойност. Установена е тенденция за нарастване на наднорменото тегло и затлъстяването сред българските първокласници на 7-годишна възраст, чрез серия от срезови проучвания, проведени с единен протокол, методология и инструменти за измервания. Идентифициран е нов проблем за общественото здраве -

тежко степенно затлъстяване сред момчетата на 7-годишна възраст. Идентифицирани са бързи и значими промени в относителния дял на наднормено тегло и затлъстяването при децата на 7-годишна възраст от селските райони. Установена и описана е промяна в посоката на действие на социално-икономическия статус на семействата като рисков фактор за наднормено тегло и затлъстяване при децата. Потвърдена е ролята на здравния и хранителен статус на родителите и тяхната информираност като важни рискови фактори, които поддържат епидемията от детско затлъстяване. Напълно приемам изведените от докторантката приноси с научно-приложен характер във връзка със справяне на епидемията от детско затлъстяване като важното значение на системата за мониторинг на деца със затлъстяване на 7 годишна възраст; необходимостта от разработване и внедряване на програми с фокус върху рисковите подгрупи деца и техните родители; прилагането на устойчива хранителна политика в България за подобряване храненето и честотата на прием на определени групи храни и напитки, както и разработените препоръки за приоритетни области на бъдещи действия с цел подобряване храненето и хранителния статус на 7-годишните ученици в България в съответствие с идентифицираните проблеми.

5. Публикации, свързани с дисертационния труд

Във връзка с дисертационния труд д-р Екатерина Чикова-Ишченер е представила 4 пълнотекстови научни публикации и 16 участия в престижни международни и национални форуми.

6. Автореферат на дисертационния труд

Авторефератът на научната разработка напълно отговаря на изискванията и прецизно обобщава осъщественото от докторантката проучване.

В заключение, представената ми за рецензия дисертация на д-р Екатерина Чикова-Ишченер съдържа научно-теоретични и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и напълно покриват изискванията от Закона за развитие на академичния състав в Република България за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“.

Дисертационният труд показва, че докторантът притежава задълбочени теоретични знания и практически умения в изследваната област, както и

професионални умения, като демонстрира качества за самостоятелно провеждане на научно изследване.

На тези основания гласувам положително и предлагам на членовете на многоуважаемото Научно жури да гласуват положително за присъждането на образователна и научна степен „ДОКТОР“ на д-р Екатерина Найденова Чикова-Ишченер“, Област на висше образование: 7. “Здравеопазване и спорт“, професионално направление 7.1. „Медицина“ по научната специалност „Хранене и диететика“.

С уважение:

02.04.2024 г.

доц. д-р Ваня Бойчева (Бирданова), д.м.